

Jus, en ramme-innføring: Tilbake til Juss: < <https://vitenskaps-teori.no/juslovf.html>

Posisjoner jus-ideer oppstår fra.

Jus, justis, begrep om regler, lover, rettferdighet, retting, straff, belønning, retningslinjer, skyld og dom. Ideer om rett og galt, etikk og moral. Makt-fordelinger, styring av sitt behov, miljø, sikkerhet, omgivelser, miljø-betingelsene sine. Betyr også sinne og ydmykhet i forhold til hva som behandles.

Ikke lett å styre med ut fra steinalder-forhold. Slik krever erfaringer, vaner, der behov og sanser opplever, kulde, hete, smerter, hva som trengs for den enkelte for å ha tilfredsstillende forhold, og samtidig hvordan dette er tilpasset andre rundt seg. Selv dyr har ulike konflikter, også med barna, og opplæring av ynglinger til å mestre mange oppgaver, og hvordan man kan behandle omgivelser, slik som at kattene skal fange mus.

Det er mange eksempler på at dyr i fangenskap, eller husdyr, slett ikke forstår at et vilt er en type mat de skal fange. Men vi kjenner til oppdragelse som fugler og pattedyr har for at ungene skal ha like lyder, like fangst-metoder, og som er ulik oppdragelse fra de samme dyrearter ut fra miljøet de lever i til forskjellige fra lik art i et annet miljø. Og vi ser omsorg og pleie både hos dyr og mennesker.

Menneskelig sett; så vil ordenssystemer kun sakte men sikkert utvikle seg mer gjennom steinalderen, og språk og fakter viser hvordan redskaper og oppførsels-mønstre er ønsket, også gjennom symbolske tegn, og ritualer, skikker fra gammelt, der opprinnelsen ofte er glemt bort til hvorfor skikken var slik.

Så med ett: Større grupper begynner å bygge mer solide hus enn trehytter eller opphold i huler, men lager tømmerbygg og steinbygg. De holder nå en del husdyr i stedet for å måtte jakte, og de dyrker frukt og korn, samt nøtter, røtter og bær selv. Symbolspråket blir forenklet, og skrifttegn og hieroglyfer kommer til, om så runer, men som snart skal avløses av enkle lydsymboler kalt alfabetisk lyd- og skrift-språk. Fortellinger av fortidens myter blir nedskrevet. Også om konflikter og gleder, helter og kujoner. Bedragerier blir beskrevet omgående, om de som er falske og farlige.

Flere mennesker i flokk, små landsbyer, og videre i de første bysamfunn, krever stadig flere regler som skal holde orden på hva som er godtatt og ikke, og kan etterfølges med strenge straffer til tider. Regler som at man ikke skal drepe, lyve og stjele stammer fra nesten alle samfunn uansett hvilken verdensdel folk befinner seg, fra steinalder-kulturer til språk-mektige nye bysamfunn. Jussen er altså fra familie og omliggende miljøforhold som skal reguleres, en slags forståelse, rettleiding, irettesettelse, og ligner litt på råds-grunnlag.

Rådet er kjent fra eldgamle plasser som vitner om samme ritualer for råds-plasser som det vi kjenner igjen fra indianer og sjaman-kulturer, i Afrika, Australias innfødte, Sør- og Nord-Amerika, fra Sibir, Tibet, India, Kina, og fra Europeiske stein-settings-plasser og typiske råds-ordnede elementer kjent fra nåtiden, men likedanne ordens-gjenstander fra eldgammel fortid. Disse råds-møtene legger grunn for makt og moral som er ønsket, enten denne er bra eller dårlig sett ut fra nåtidens regler i de ulike mer moderne kulturer.

Rådsfolket blir en slags juss-kyndige, om lovgivning, håndhevelse, straff eller frifinnelse, altså anklagere og forsvarere for de involverte i konflikter. Tegningen av en lovgivende, utøvende og dømmende makt, med eventuelle jurister, folke-dom, dommere, til slutt avsier sin dom om straff, frifinnelse, erstatning eller belønning.

Dette er hva vi finner i nesten alle 1250-2000 år før tidsregningen i vesten, altså 3-4000 år gamle læresetninger for levevis og moral, samt lover i de ulike kulturer fra det gamle Egypt, Sumer, Akkhadiske riket, hettiter, uragitter, fönikere, tidlig greske og romerske kultur-skrifter.

De er altså skriftlige historiske dokumenter, med tilhørende straffeplasser og fengsler som vi kan kalle det, som viser at utøvelsene og råds-dommer fant plass. Men det bunner i våre mest primære behov og de problemer andre interesser skaper for disse, eller kommer i veien for andres, resten av samfunnets eller ledelsens adferd. Jusen er altså ett varierende kompromiss fra familiesak til samfunnsrelaterte sosiale konflikter.

De handler ofte om bestemmelse og rettigheter, altså makt og styring, altså utøvende politikk på sett og vis. Den skriftlige forteller selvsagt svært mye. Historien forteller at mange overkjører slike lover og regler, og opptrer som tyranner. De griper til seg makt som aldri blir regnet som godskrevet herredømme.

Uansett så vil den politikk eller den tro, livssyns-sterke, eller livssyns-dominerende tro, som regel dominere politikk og livssyns-dominans i et samfunn, altså religion og politikk, ved siden av økonomien. I mange tilfeller vinner økonomien. Hvilket som regel også ofte betyr korrupsjon og endog mafiavirksomhet, uansett partiform eller tro.

En tyrann kan lede de rundt seg sterkt nok til å styre en samfunns-retning, stat, og slik også ha makt over andre staters ve og vel.

Jussen kommer så videre til som juridiske lover, naturretts-lover, at fanger får sted å sove, får mat og får lov å gå på do. Så kommer alle private eiendomsforhold, bedrifts-eiendom, økonomiske rettigheter og brudd på slike, sammen med regler for hvilke som styrer hva i samfunnet opp i mot den moderne tid vi selv lever i.

Statenes grunnlover er tungvektene. Her er religiøse, politiske og militære forhold, hevd, sammen med det politiske system som er ønsket. Slikt endres fra at geistlig makt styrer, adel styrer, økonomiske makt-institusjoner styrer, og er i dag stort sett fordelt over ulike grader av demokratiske former, men i mange samfunn også av diktatoriske systemer der folkets røst ikke blir hørt.

Verdenssamfunnet har så opprettet de siste hundre år slik som FN-traktater, Freds-traktater, menneskerettigheter, og internasjonale domstoler, og krigsforbryter-domstoler, samt internasjonale lover for økonomi, og for internasjonal sjøfart. Her styrer som regel de mektigste økonomiske statene. Dødsdom regnes i dag som noe sumersk og barbarisk, det vil si primitivt ment som umenneskelig utøvelse. At individet skal bevares best mulig er et utbredt kamp-moralsk mål, som både vinner og taper terreng. Hva nå vil mange si.

Det er manges egoisme for selvhevdelse i mot de som vil at alle skal ha mer like muligheter. Det klages på en økende forskjell mellom rik og fattig, de som har det bra og dårlig. Og med dårlig betyr dette at folk rett og slett også dør av forskjells-tilstandene. Gjelder helse, boforhold, og økonomisk grunnlag for maten man trenger, ulike andre mangler som oppstår.

I dag står vi ovenfor klima-problem og energi-problem, samt mulig mat-problem av dimensjoner, og en ut fra mange rapporter, en del utarmet natur. Verdens livsgrunnlag for større skapninger, dyr og mennesker kan være i fare for utslettelse.

Mange vil nok kritisere eller diskutere, drøfte, hva nå enn det er, ved skrevet her. Og det er jo topp, og vekkende nok. Noen vil vel hevde at Bibel, og hellig skrift skal tas ordrett, at religionen og bud, lover, moralske retningslinjer er fastsatt av Gud, Allah, og slett ikke er bundet til verden, natur, egne erfaringer som er nedskrevet, og at Guds lov er natur-overstyrende. Ateister, kommunister og en mengde naturvitenskaps-troende vil mene mye det motsatte, selv om mange av de samme lover er felles godtatte lover og retningslinjer. Poenget er at skrevet gir et perspektiv, for både en evolusjonært troende og de med en hvilket som helst religiøs tro. Politiske ideologier er preget av samme synsvinkler. *Ellers Kultur-evolusjonært!*

Tar ansvar for innlegget selv;   *Roger Bergersen*

Ikke noen sluttsats fra meg dette her, heller en åpning inn mot temaet. Det ser ut til at lover og regler, jus, utvikler seg med tilstandene, settes inn eller fjernes, etter behov. Finn selv holdbarhet for Bevissthet, helse, kropp og miljø, og om ditt standpunkt så virkelig er holdbart; Har tette skott mot alle angrep!?